

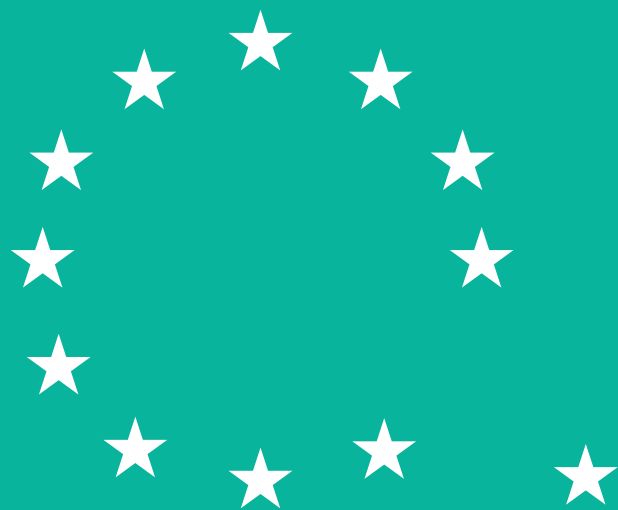

**Fforwm Cymdeithas Sifil
Cymru ar Brexit**

Wales Civil Society
Forum on Brexit

Paratoi at Brexit

Canllawiau i Fudiadau Trydydd Sector Mawr
a Bach yng Nghymru

Beth yw nod y ddogfen hon?

Nod y ddogfen hon yw helpu mudiadau cymdeithas sifil yng Nghymru i asesu peryglon Brexit ac ystyried ffyrdd posib o baratoi. Bwriedir iddi ymdrin â sawl canlyniad gwahanol posib gan gynnwys gadael gyda chytundeb ymadael, a gadael heb gytundeb, ac i gynorthwyo mudiadau i fapio sefyllfaoedd posib.

Os na cheir cytundeb, bydd llawer yn newid yn gyflym iawn. Os ceir cytundeb ymadael yna bydd mwy o amser i baratoi oherwydd y cyfnod pontio, ond bydd newid yn dal i fod ar y gorwel.

Nid yw'n bosib proffwydo'n fanwl beth yn union fydd holl oblygiadau gadael yr Undeb Ewropeaidd heb gytundeb ymadael ar hyn o bryd, ond yn groes i rai adroddiadau yn y cyfryngau, mae mwy na dim ond dau bosibiliad. Hyd yn oed pe na cheir cytundeb mae'n debygol y byddai'r UE a'r Deyrnas Unedig yn ceisio lleddfu'r effaith drwy gyfrwng amryw o gytundebau llai. Gweler [y papur briffio hwn](#) gan Institute for Government i weld y gwahanol fathau o ganlyniadau heb gytundeb.

Mapio Sefyllfaoedd ac Aseu'r Effaith Bosib ar eich Mudiad Chi

Er gwaethaf y sbectrwm o bosibiliadau, dylai mudiadau ystyried cynllunio at y sefyllfaoedd mwyaf eithafol. Gallai hyn gynnwys rhoi diwedd ar unwaith i ryddid pobl i symud a rhyddid i symud nwyddau, gofynion newydd o ran mewnfudo a fisâu i ddinasyddion yr UE sy'n byw ac yn gweithio yn y DU, prinder posib, mwy o effaith ar yr economi a llai o amser i ymgeisio am gyllid gan yr UE i enwi dim ond rhai.

Ar adeg ysgrifennu, tra mae [cytundeb drafft wedi'i gytuno](#), mae'n parhau'n ansicr a fydd yn goroesi'r broses seneddol. Os nad ydyw, bydd y tebygolrwydd o ryw faith o ganlyniad heb gytundeb yn cynyddu.

Pwynt allweddol i'w nodi yw hyd yn oed os nad oes effaith uniongyrchol ar eich mudiad neu os nad yw'ch mudiad yn disgwyl hynny, efallai yr hoffech aseu a fydd yn effeithio ar eich rhanddeiliaid ehangach megis buddiolwyr, aelodau, cyflenwyr, partneriaid a gwariant cyhoeddus yn eich maes.

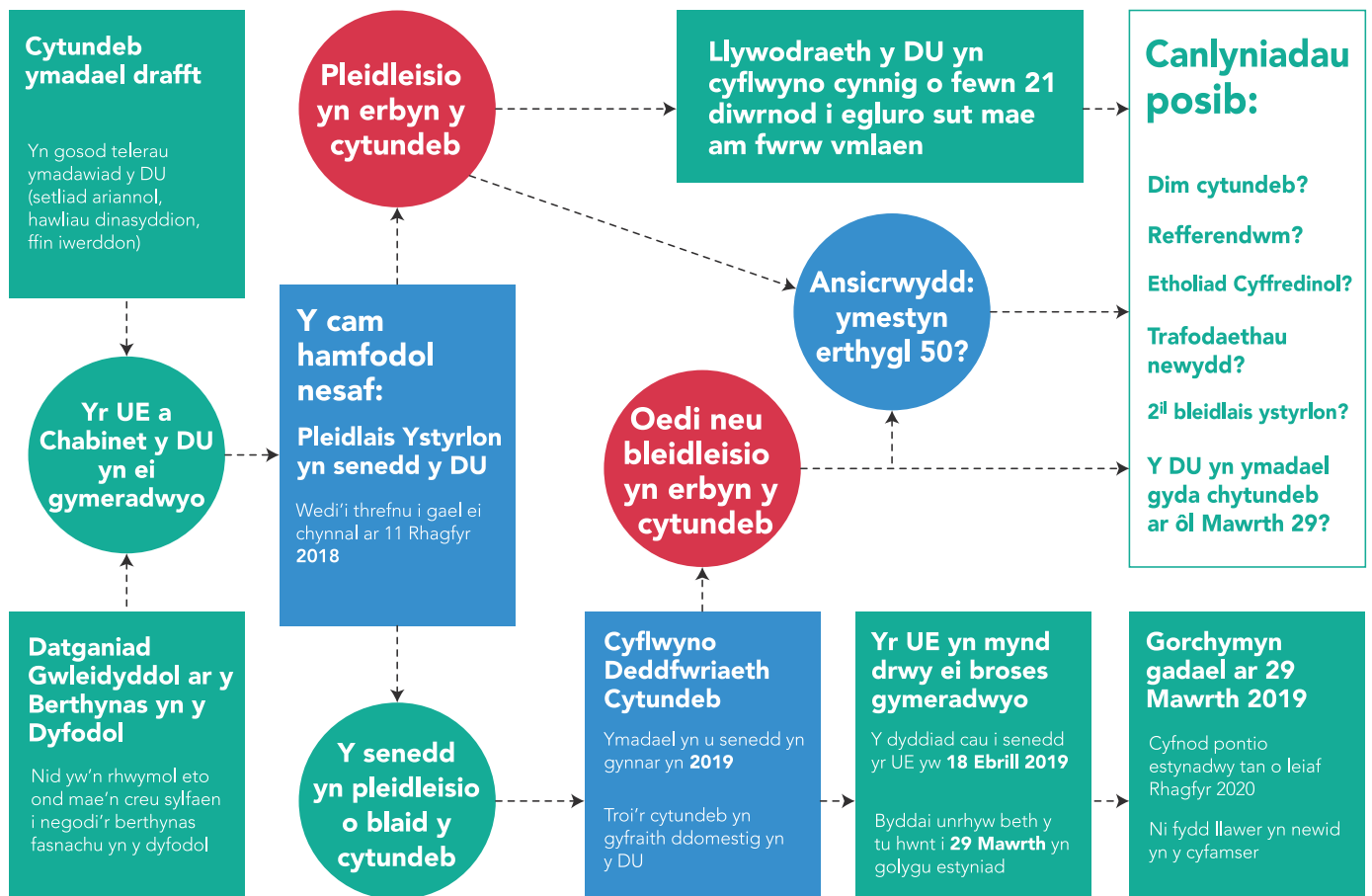
Yn yr un modd gallech ystyried a yw aelod-fudiadau neu bartneriaid llai wedi ystyried hyn.

Hyd yn oed os ydych yn penderfynu nad oes angen cymryd camau a pharatoi at Brexit (megis datblygu cynlluniau cyfathrebu, archwiliadau mewnol ayyb), mae'n dal i fod yn syniad da deall yr effaith bosib arnoch chi a'ch rhanddeiliaid ehangach.

Rhan angenrheidiol o hyn yw sylweddoli ei bod yn debygol y bydd amser ac ymdrech yn cael eu rhoi at waith na fydd efallai'n angenrheidiol yn y pen draw.

Sefyllfaoedd posib

Mae'r diagram canlynol yn mapio rhai sefyllfaoedd posib ac yn amlygu pwyntiau i'w monitro a allai achosi mwy o ansicrwydd ac arwain at ganlyniad annisgwyl megis gadael heb gytundeb.

Cynnwys

Dyma rai cwestiynau cyffredinol y gallech eu hystyried:

A ydych wedi cynnal rhyw fath o asesiad o beryglon Brexit?

A yw'ch mudiad yn ymwybodol o'r meysydd posib lle gallai polisiâu a deddfwriaeth newid o ganlyniad i Brexit ac a ydych yn cyfrannu at ymgynghoriadau a dadleuon ynglŷn â'r rhain? Cofiwch ystyried newidiadau y tu hwnt i'r rheini sy'n berthnasol i'ch maes gwaith penodol chi megis diogelu data.

A yw'ch mudiad wedi mapio sefyllfaoedd posib i baratoi at ganlyniadau posib gwahanol? Gallai hyn gynnwys sefyllfaoedd heb gytundeb, gadael gyda chytundeb a chyfnod pontio cysylltiedig, effaith bellach ar werth y bunt, effaith ar yr economi ehangach gan gynnwys ar wariant cyhoeddus, llai o fynediad at farchnadoedd yr UE ayyb.

Isod ceir cyfres o dablau yn nodi peryglon a chwestiynau a chamau awgrymedig y dylech eu hystyried mewn sawl maes:

- 1** Effaith ar eich gweithlu
- 2** Effaith ar eich ffynonellau cyllido
- 3** Effaith ar gymunedau yng Nghymru
- 4** Effaith ar bolisiâu, deddfwriaeth a chyd-destunau ehangach.

1 Gweithlu

Oes gennyhch aelodau staff o'r UE?

A oes gennyhch staff sydd a theulu o'r UE?

A ydych wedi recriwtio o thu hwnt i'r DU neu a hoffech wneud yn y dyfodol?

Perygl	Effaith	Cwestiynau i'w hystyried	Nodiadau
Y Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE	Cost a straen i staff a'u teuluoedd. Mae dolenni at ymchwil ar y peryglon i bobl agored i niwed at gael yma .	<ul style="list-style-type: none"> • A ydych chi / a neu unrhyw staff perthnasol wedi ymgyfarwyddo â'r Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE, gwybodaeth Llywodraeth y DU ar hyn a'i gostau cysylltiedig? • A fyddwch yn cefnogi staff yn y broses hon? A oes gennyhch gynllun cyfathrebu? • A ydych wedi ystyried cynnyd rhan yn y cynllun peilot os yw'ch mudiad a'ch staff yn gymwys, er mwyn lleihau'r baich nes ymlaen?	
Llai o ysbryd ymysg staff o'r UE	Effaith ar ansawdd gwaith, bodlonrwydd staff, sgili-ffaith ar ysbryd y gweithlu ehangach.	<ul style="list-style-type: none"> • A oes gennyhch aelodau o staff sy'n wladolion o'r UE? • A ydych wedi ystyried yr effaith ar deulu aelodau o staff a'r effaith bosib ar lesiant staff a u rhagolygon yn y DU? • A ydych chi – neu nhw – yn ymwybodol o newidiadau bosib yn eu hawliau ar ôl Brexit? • A ydych wedi cynnal sgysrïau mewnol ynglŷn â'u llesiant a'u cynlluniau yn sgil Brexit?	
Colli staff presennol o'r UE a llai o staff yn cael eu recriwtio o'r UE.	Prinder staff, mwy o faich ar weddill y gweithlu, gwaethnysgu prinder sgiliau a oedd eisoes yn bodoli.	<ul style="list-style-type: none"> • A ydych wedi asesu dilbyniath eich mudiad ar staff o'r UE ac a fydd Brexit yn creu prinder sgiliau neu'n effeithio ar brinder sgiliau? A ydych yn cynllunio at effaith ariannol bosib hyn? • A ydych wedi asesu'r effaith y byddai colli staff a mwy o drafferth yn recriwtio yn gallu ei chael ar waith a llesiant aelodau eraill o staff? • A ydych wedi ystyried yr effaith ar ansawdd eich gwasanaethau?	
Yn anos recriwtio gwirfoddolwyr o'r UE	Gallai rhyddid gwirfoddolwyr i symud yn yr UE ddod i ben.	<ul style="list-style-type: none"> • A ydych wedi asesu dilbyniath eich mudiad ar wirfoddolwyr o'r UE? • A yw'ch mudiad yn hwyuso unrhyw brosiectau trawsfiniol, neu'n cynnyd rhan mewn rhai, y gall cyfngriadau ar symudedd gwirfoddolwyr a staff effeithio arnynt? • Os felly, a ydych wedi cynllunio at ofynion gweinyddol a ffoedd newydd?	
Beichiau mudo newydd ar reolwyr	Bydd angen i reolwyr a staff Adnoddau Dynol ymgyfarwyddo â rheolaethau mudo newydd.	<ul style="list-style-type: none"> • A ydych chi a staff perthnasol wedi ymgyfarwyddo â newidiadau posib mewn systemau mudo? • Mae disgwyl rhagor o wybodaeth am hyn gan Lywodraeth y DU, ond gweler yr amlinelliad hwn o'r argymhellion o adroddiad y Pwyllgor Cynghori ar Fudo yn yr EEA.	

2 Effaith ar ffynonellau cyllido ac ar arian

A ydych wedi asesu effaith bosib Brexit ar ffynonellau cyllido'ch mudiad? Gan gymmwys rhoddion gan y cyhoedd, cyllid gan y llywodraeth a buddsoddi dyngarol ehangach?

Perygl	Effaith	Cwestiynau i'w hystyried	Nodiadau
Colli cyllid gan yr UE	Colli ffrydiau cyllido penodol; os nad oes cytundeb mae Llywodraeth y DU wedi ymwymyo i gynnal cyllid yr UE tan 2020.	<ul style="list-style-type: none"> • A ydych wedi asesu dilbyriaeth eich mudiad ar ffynonellau cyllid yr UE? A ydych wedi derbyn cyllid gan yr UE yn y gorffennol? • A yw'ch mudiad wedi dechrau cynllunio rhag ofn nad yw cyllid yr UE yn cael ei gynnal ar yr un lefel ar ôl Brexit? • Os nad oes cytundeb, dim ond tan 29 Mawrth 2019 y byddwch yn gallu ymgeisio am gyllid gan yr UE. A ydych wedi paratoui at hyn? • Gweler yr hysbysiadau technegol ar Gyllido yma a'r datflen ffeithiau hon gan Swyddfa Ymchwil y DU. • A ydych yn ymwybodol o'r ymgynghoriad ar y Gronfa Ffyniant Gyffredin ym mis Rhagfyr 2018 (oedi posib tan 2019) ac yn bwriadu cyfrannu ato?	
Effaith economaidd ehangach ar fuddiadau, busnesau ac arian cyhoeddus	Toriadau posib mewn gwariant cyhoeddus, straeon pellach ar wasanaethau, mwy o gystadleuaeth am gontractau, effaith ar ansawdd gwasanaethau.	<ul style="list-style-type: none"> • A ydych wedi gwneud cynlluniau cyllidoebol ar gyfer Brexit heb cytundeb? • Efallai y bydd angen i chi asesu effeithlonrwydd eich mudiad ac ystyried opsiynau i wneud gwelliannau (defnydd o wirfoddolwyr, lleihau costau ayyb).	
Llai o roddion a buddsoddi dyngarol ehangach, yn enwedig o oddi mewn i'r UE	Gwasgfa bellach ar gyllidebau mudiadau.	<ul style="list-style-type: none"> • A yw'ch mudiad yn ddbynnau ar roddion elusennol? A ydych wedi rhagamcanu sut y gallai'r rhain newid ar ôl Brexit? • A ydych yn derbyn, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, fuddsoddiad sy'n deillio o'r UE? Mae tystiolaeth yn awgrymu bod buddsoddi rhyngwladol yn y DU yn lleihau a gallai'r un fod yn wir am fuddsoddi dyngarol ehangach hefyd.	
Colli cyllid cymorth dyngarol	Potensial y bydd rhaglenni yn dod i ben	<ul style="list-style-type: none"> • Os yw'ch mudiad yn gynnal rhaglenni cymorth dyngarol o dan gyllid Gweithrediadau Amddiffyn Sifft a Chymorth Dyngarol Ewropeaidd (ECHO), a ydych wedi ymgwyfarwyddo â'r hysbysiad technegol ar hyn? • Gan ddbynnau ar yr amgylchiadau (yn enwedig os nad y mudiad yn y DU yw'r mudiad arweiniol), gallai'r prosiect ddod i ben yn ddisymwth os nad oes cytundeb.	
Costau cludo uwch	Costau uwch mewn cadwynni cyflenwi oherwydd tollau ac archwiliadau ar y ffin, costau ynghlwm wrth geisiodau am fisa i symudedd staff ayyb.	<ul style="list-style-type: none"> • A ydych wedi asesu a ydych chi a'neu'ch cyflenwyr a'ch partneriaid yn ddibynnol ar gadwynni cyflenwi o'r UE? • A yw staff yn teithio y tu allan i'r DU fel rhan o'u gwaith? A ydych wedi cynllunio'n ariannol at y bailch gweinyddol a'r gost uwch?	

3 Effaith ar gymunedau yng Nghymru

A ydych wedi asesu perylon Brexit i'ch buddiolwyr?

A ydych wedi adolygu'r gwasanaethau rydych yn ei gynnig?

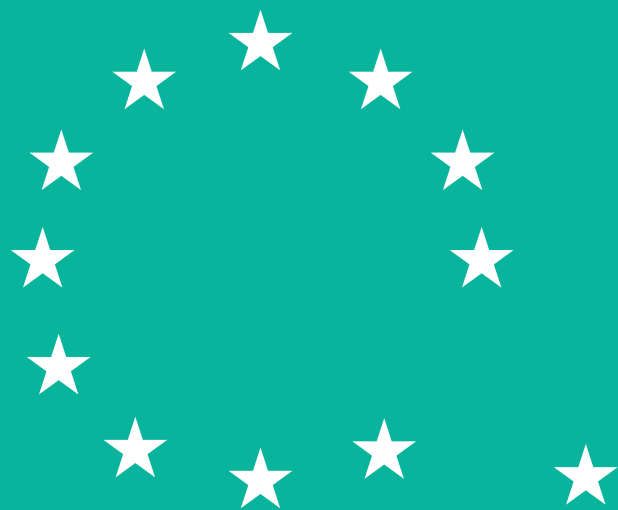
Perygl	Effaith	Cwestiynau i'w hystyried	Nodiadau
Y Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE	Bydd cost y cais yn fawr i rai teuluoedd, prydaron llesiant, rhwystrau technegol a chorfforol, perylon camwybodaeth, gall rhai pobl fynd i dreuliau diangen, troseddoli os na wneir cais.	<ul style="list-style-type: none"> • A ydych chi neu unrhyw rai o'ch aelod-fudiadau yn gweithio gyda phobl agored i niwed a all fod angen gwybodaeth a/neu gymorth gyda'r cynllun? • A oes gennyh cynllun cyfathrebu i drafod hyn â staff a buddiolwyr? • A ydych yn ymwybodol bod cyllid ar gael gan Llywodraeth y DU i fudiadau er mwyn hwyluso eu gymorth i bobl gyda'r cynllun.	
Cydlifiant cymdeithasol dan straen	Peryglon i lesiant, mwy o angen am gymorth, cynnydd mewn troseddau casineb a gwahaniaethu.	<ul style="list-style-type: none"> • A oes angen i chi godi ymwybyddiaeth o'r gwasanaethau cymorth sydd ar gael? • Os yw'ch mudiad yn cefnogi dioddefwyr gwahaniaethu, a ydych wedi ystyried a fyddai Brexit yn achosi cynnydd arall mewn troseddau casineb? Effaithiodd cynnydd mewn troseddau casineb yn 2016/2017 ar unigolion anabl yn enwedig. • A ydych wedi cynnwys yng nghylluniau'ch mudiad gymnydd postb yn y galw am wasanaethau?	
Prinder meddyginaethau a chyflenwadau eraill (mewn sefyllfa lle nid oes cyfundeab)	Effaith ar iechyd meddwl a chorfforol unigolion anabl ac agored i niwed.	<ul style="list-style-type: none"> • A ydych wedi asesu a ydych chi a/neu'ch aelod-fudiadau yn gweithio gyda phobl sy'n ddibynnol ar feddyginaethau drwy gadwyni cyflenwi o'r UE? • A ydych wedi gweld porth Llywodraeth y DU i'r sector iechyd a gofal cymdeithasol ar Brexit? • A oes gennyh cynllun cyfathrebu ynglyn â'r peryglon hyn? • A ydych wedi ymgyswddo â chynlluniau wrth gefn Llywodraeth y DU ar gyfer meddyginaethau a'r meddyginaethau sydd mewn perygl? Mae'r wybodaeth hon ar gael yma.	
Mwy o galedi economaidd a gwasgfa ar incwm aelwydydd	Gwerth y bunt yn gostwng gan achosi mwy o chwyddiant a llai o adennillion i unigolion sy'n cefnogi teuluoedd dramor, mwy o angen am wasanaethau cymorth statudol a gan y trydydd sector, perylon i'r tlotaif.	<ul style="list-style-type: none"> • Mae disgwyl i bob model Brexit gael effaith negyddol – a ydych wedi ystyried sut y gallai hyn effeithio ar eich buddiolwyr? • Gweler rhagamcanion Llywodraeth y DU yma. • A ydych mewn sefyllfa i fonitro'r effaith ar fuddiolwyr? • A oes angen i chi godi ymwybyddiaeth ymysg cyllidwyr cyhoeddus o'r angen cynyddol yn sgil Brexit?	
Peryglon i lesiant yn sgil naratif niweidiol	Ofn gortod gadael yr UE, cael eu gwrthod, teimlo fel nad ydynt yn perthyn.	<ul style="list-style-type: none"> • A ydych wedi asesu a fydd Brexit yn effeithio ar anghenion eich buddiolwyr? Gallai Brexit fod wedi achosi ofnau ynghylch perthyn, ynghylch aros yn y DU, ynghylch rhagfarn.	

4 Effaith ar bolisiau, deddfwriaeth a chyd-destunau ehangach

A ydych wedi asesu a yw hawliau'ch buddiolwyr a safonau perthnasol mewn perygl?

A ydych yn defnyddio rhwydweithiau, ymchwil a data ledled yr UE?

Perygl	Effaith	Cwestiynau i'w hystyried	Nodiadau
Colli mynediad neu lai o fynediad at Rhwydweithiau a seilwaith yr UE	Gwanhau sianeli dylanwadu ar lefel yr UE, colli mynediad at fecanweithiau rhannu data a gwybodaeth.	<ul style="list-style-type: none"> • A yw'ch mudiad yn cymryd rhan mewn unrhyw rhwydweithiau Ewropeaidd? • Os felly – a ydych wedi ystyried a yw hi'n bosib y byddwch yn colli mynediad at y rhain ar ôl Brexit? • A ydych yn dibynnu ar dderbyn cyllid gan yr UE i gymryd rhan yn y rhain? A ydych wedi chwilio am ddeusiadau amgen? • A ydych wedi dechrau sgwrs â phartneriaid Ewropeaidd ynglyn â pharhau â'r berthynas ar ôl Brexit? • A ydych wedi ystyried rhwystrau posib i symudedd yn y dyfodol? • Efallai na fydd gan y DU fynediad at gyfleusterau rhannu data'r UE.	
Newidiadau mewn safonau hawliau dynol, cydraddoldeb, llafur, ac amgylcheddol	Potensial hirdymor i wanhau hawliau dynol a safonau a/ neu beidio â chyd-fynd â datblygiadau yn yr UE (er enghraifft: hygyrchedd i unigolion anabl).	<ul style="list-style-type: none"> • A ydych yn monitro'r meysydd polisi perthnasol i'ch mudiad ac yn cyfrannu at ymgynghoriadau a ddeddion cyfredol ar lefel Cymru a lefel y DU? • A ydych yn lleisio'ch dyheadau i barhau i godi safonau ar ôl Brexit? Mae crynodeb o bryderon a fynegwyd gan fudiadau yn nigwyddiadau'r Fforwm ar gael yma.	
Offerynnau statudol	Potensial am effaith negyddol ar safonau drwy 800-1000 o offerynnau y mae'n anodd craffu arnynt.	<ul style="list-style-type: none"> • Ym mha ffordd y byddwch yn cydlynu craffu drwy'ch rhwydweithiau, ac yn rhannu gwybodaeth? • Mae'r rhestr o offerynnau statudol ar gael yma.	
Oedi gyda diwygiadau arfaethedig	Oherwydd capasiti seneddol a llwyodraethol cyfyngedig, gallai Brexit achosi oedi gyda gwaith ar brosiectau eraill.	<ul style="list-style-type: none"> • Ym mha ffordd y byddwch yn ceisio dylanwadu ar hyn? A fyddwch yn gwneud hyn drwy'ch sianeli arferol? • Ym mha ffordd y byddwch yn cynnal ymwybyddiaeth o'ch agenda bresennol a'ch agenda yn y dyfodol?	
Mwy o gystadleuaeth ar y farchnad yn sgil polisi masnach	Gallai polisi masnach Llywodraeth y DU a chytundebau newydd newid cyflwr marchnadoedd lleol a chenediaethol, gan gynyddu cystadleuaeth ac effeithio ar safonau.	<ul style="list-style-type: none"> • A yw'ch mudiad wedi ystyried y gallai polisi masnach yn y dyfodol gael effaith leol? • Gallai hyn fod yn arbennig o wir i safonau bwyd a ffermio, er enghraifft. • Bydd hyn yn arbennig o berthnasol i ardaloedd gwledig; gallai mwy o bwysau ar ffermio ac amaethyddiaeth achosi sgil-effaithiau ehangach, gan gynyddu'r angen am gymorth a ddarperir gan fudiadau trydydd sector.	

**Fforwm Cymdeithas Sifil
Cymru ar Brexit**

Wales Civil Society
Forum on Brexit

Am fwy o wybodaeth ac adnoddau
gwelwch www.brexitforumwales.org